

Llegeix la revista mensual del cooperativisme català — rocagales.cat

Som Turisme, turisme conscient i ecosocial

Pàg. 10

ENTREVISTA:
Jordi Estivill, expert
en ESS transformadora.

Pàg. 13

ESS:
El Fòrum FESC'25
obre camins estratègics.

Pàg. 16

MEMÒRIA COOPERATIVA:
La farmàcia Masjuan de Sabadell:
inici de les farmàcies cooperatives.

Pàg. 19

Salut laboral per a persones i organitzacions.

Transformem el nostre entorn mitjançant aportacions de caràcter social amb la fórmula cooperativa com a motor de canvi.

- Integració de la prevenció de riscos laborals, des de la proximitat i la implicació.
- El BenEstar de les persones, el motor de l'Economia.

Confiança

Comunitat

Coneixement

SelPrA
sepra.coop

Assegurem compromís

Descobreix les assegurances ètiques i solidàries

Amb Arc Cooperativa pots fer un consum responsable tot impulsant el mercat social

www.arc.coop

FEM ECONOMIA SOCIAL

Serveis per a entitats i col·lectius d'economia social i autònoms

Ajudem en el dia a dia: gestió
Aportem totes les eines: formacions
Impulsem idees: assessorament
Fem créixer projectes: acompanyem

També intervenim en processos de
remunicipalització i relleu empresarial

 Col·lectiu Ronda
Gestió · Assessorament · Formació

Trafalgar, 50-52 baixos, Barcelona | 93 268 21 99 | cronda.coop | info@cronda.coop

Segueix-nos a les xarxes

@rocagales

/FundacioRocaGales.5

rocagales.cat

Editora: Fundació Roca Galès

Redacció i administració:

Aragó, 281, 1r 1a 08009 Barcelona
Tel. 93 215 48 70 - cc@rocagales.cat
www.rocagales.cat

Coordinació: Agnès Giner.

Consell assessor: Agnès Giner,
Bernat Marsé, Carla Liébana, Antònia
Montaner, Ricard Pedreira, Xavier
Pié, Joseba Polanco, Jordi Rojas, Àlex
Romaguera, Lorena Torró, Jordi Via i
Armand Vilaplana.

*Els autors són responsables dels
articles signats. Ni la direcció de la
revista ni els editors comparteixen per
força les opinions que puguin reflectir
els textos aquí inscrits*

Foto portada: Som Turisme, SCCL

Disseny, maquetació i impressió:
L'Apòstrof, SCCL, i Cevagraf, SCCL

Dipòsit legal B-22.823/80

Edició impresa: ISSN 1133-8415.

Edició digital: ISSN 2696-9386.

**Aquesta revista ha estat impresa
en paper ecològic.**

**Generalitat
de Catalunya**

Sumari

04

TORNAVEU

Sandra Sierra

05

EDITORIAL

Ens cal pensar diferent?

06

NOTICIARI

Agnès Giner

08

COOPERATIVES DE CATALUNYA

Torna la UESCOOP!
*Confederació de Cooperatives
de Catalunya*

10

LES NOSTRES COOPERATIVES

Som Turisme, o com fer que el
turisme es gestioni des de la base
Sara Blázquez

13

L'ENTREVISTA

Jordi Estivill.
Anna Pujol

16

ECONOMIA SOCIAL I SOLIDÀRIA

El Fòrum FESC'25 obre el camí
del I Congrés de l'Economia
Solidària de Catalunya amb
una jornada d'enxarxament
i debat estratègic
Antònia Montaner

19

MEMÒRIA COOPERATIVA

La Farmàcia Masjuan de Sabadell,
1912-1944
Una experiència dels inicis de les
farmàcies cooperatives a Catalunya
Eduard Masjuan

23

REFLEXIONS

De la cooperació a la fraternitat...
Daniel Jover

26

RESSENYA

*Una història de la Federació de
Societats Laborals de Catalunya*
Ricard Pedreira

Un parell de preguntes (que són tres) a:

Sandra Sierra Gázquez

(Barcelona, 1992), presidenta de Cevagraf SCCL

Què et sembla atractiu del cooperativisme? Els valors que promou. És un moviment socioeconòmic basat en la cooperació, és a dir, en la col·laboració dels seus participants de forma voluntària, de forma organitzada, democràtica, igualitària, solidària i responsable per aconseguir o satisfer unes necessitats o objectius en comú.

Representa un moviment d'unió i autoajuda, d'autonomia, que creix, o millor dit, es fonamenta en una ètica que posa en primer lloc el benestar i la bona convivència de les persones.

El cooperativisme és una aliança entre economia i humanitat, és un moviment innovador que trenca amb els pilars d'una societat capitalista i individualista, i ens convida a compartir, a treballar per uns interessos comuns com a societat.

Sens dubte, és un repte, perquè és una forma d'entendre i viure la vida que va en contraposició a tot el que promou la societat actual basada a tenir més i ser més que, alimentant l'ego, i separant-nos dels altres. No estàs competint, estàs compartint, col·laborant i els teus valors com a persona han d'estar alineats.

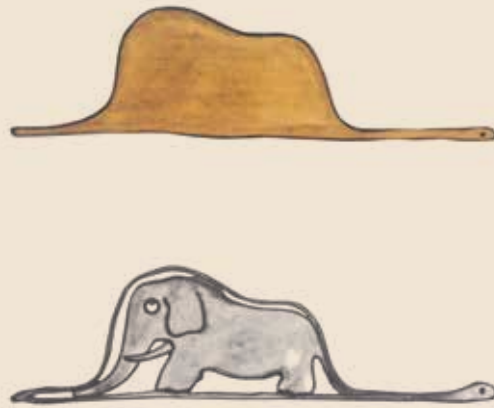
En poques paraules, em sembla atractiu perquè és un moviment progressista, d'evolució i creixement personal que uneix les persones per millorar econòmicament i socialment.

Què no et convenç del cooperativisme? El que no em convenç són alhora els reptes que planteja, ja que és un model ideal, i cada vegada estic més convençuda per l'experiència que és una utopia segons la societat i cultura en què es plantegi.

Per a societats o comunitats més avançades èticament i moralment, segurament serà un moviment que neixi de forma natural. Però són excepcions.

En cas de crear una empresa, optaries pel cooperativisme i per què? Considero que el model cooperatiu per gestionar una empresa és molt avantatjós i és el model ideal per obtenir èxit en el futur, perquè incorpora la sostenibilitat i l'ètica en la forma de portar un negoci, i la unió dels qui creuen i fan que el projecte sigui possible és el motor del creixement.

La realitat de la vida és que la unió fa la força. Ens necessitem els uns als altres com a societat, i una cooperativa fa que les persones s'uneixin per fer possible el projecte que es proposen. És un model més sòlid i sostenible com a empresa, però requereix un treball humà important per regular de forma equitativa i solidària l'organització. I no és fàcil, si no hi ha aspiracions i valors afins entre els participants.

Ens cal pensar diferent?

La protagonista de la sèrie francesa *Bright minds*, Astrid Nielsen, una jove autista que treballa com a criminalista, és reconeguda per resoldre els casos més difícils. El seu *mantra* és “cal pensar diferent”. El cooperativisme, tot i tenir una història important al nostre país i ser un actor socioeconòmic rellevant, no aconsegueix trencar algunes barreres per superar un dels grans reptes de la història moderna: ser més accessible a les classes populars diverses que conformen, avui, casa nostra. Ha arribat el moment de pensar diferent?

Una de les eines que tradicionalment han ajudat a veure les coses des d'una perspectiva diferent ha estat l'anomenat “pensament lateral”, concepte desenvolupat per Edward de Bono que es defineix com la capacitat de mirar els problemes des de perspectives noves i inusuals, trencant amb els esquemes mentals rígids i les solucions convencionals.

A diferència del pensament vertical, que segueix una lògica lineal i estructurada, el pensament lateral fomenta la creativitat, la intuïció i la capacitat d'imaginar alternatives que no són evidents a primera vista. D'altra banda, el cooperativisme, un model econòmic basat en principis com la democràcia, la solidaritat, l'equitat i la participació, promou l'organització col·lectiva per assolir objectius comuns. Un model que no busca exclusivament ni principalment el benefici econòmic, sinó el benestar social i ambiental, que prioritza la sostenibilitat i la inclusió. No obstant això, el cooperativisme no està exempt de reptes. La presa de decisions democràtica pot ser lenta, i la gestió col·lectiva requereix un alt grau de compromís i comunicació. A més, en un context global dominat per grans corporacions i lògiques de mercat, les cooperatives sovint han de lluitar per mantenir-se competitives. És aquí on el pensament lateral esdevé una eina clau per superar aquests obstacles.

El cooperativisme i el pensament lateral són dues eines que, combinades, poden transformar la manera com abordem els reptes socials, econòmics i culturals del nostre temps.

A primer cop d'ull, podrien semblar conceptes distants. Tanmateix, quan analitzem aquests dos enfocaments en profunditat, descobrim que comparteixen una essència comuna: la capacitat de construir futurs més justos i innovadors mitjançant la col·laboració i la imaginació. El cooperativisme i el pensament lateral es complementen per generar solucions transformadores en un món complex i canviant.

El pensament lateral també és una eina poderosa per desafiar les jerarquies i les estructures de poder establertes. En lloc de seguir les normes del joc, aquest enfocament ens convida a qüestionar-les i a imaginar noves maneres de fer les coses.

Quan combinem el cooperativisme amb el pensament lateral, obtenim una fórmula potent per a la innovació social. El cooperativisme proporciona l'estructura i els valors per treballar col·lectivament, mentre que el pensament lateral aporta la creativitat necessària per trobar solucions noves i adaptatives. Aquesta sinergia és especialment rellevant en un context de crisi global, on problemes com el canvi climàtic, la desigualtat econòmica i l'erosió de la democràcia requereixen respostes innovadores i col·lectives.

El cooperativisme i el pensament lateral són dues forces complementàries que ens conviden a repensar el món des d'una perspectiva col·laborativa i creativa. En un context de canvi constant, aquesta aliança no només és una oportunitat, sinó una necessitat.

Fundació Roca Galès

FOTO: Boa amb elefant dins. *El petit príncep* d'Antoine de Saint-Exupéry. Il·lustració del mateix autor.

NOU ESPAI COOPERATIU AL CENTRE DE BARCELONA

Barcelona compta amb un nou baluard cooperatiu al centre de la ciutat. Les cooperatives Sostre Cívic, Arç Cooperativa, Som Connexió i Crític han adquirit conjuntament un local de 1.400 m² al carrer Trafalgar, al centre de Barcelona, per crear-hi una nova seu compartida i un espai cooperatiu de referència.

L'espai, amb capacitat per a 120 llocs de treball, acollirà les quatre entitats i estarà obert a projectes de l'economia social i solidària. Està previst que entri en funcionament el maig de 2026.

El projecte suposa una inversió conjunta de 4,5 milions d'euros i compta amb el suport financer de Fiare Banca Ètica i Coop57. Forma part d'una estratègia de patrimonialització per garantir estabilitat i respondre a les necessitats de creixement i consolidació de les entitats impulsores. També pretén esdevenir un espai d'incidència, innovació i col·laboració dins de l'economia transformadora catalana.

El nou local se sumará al "triangle cooperatiu" del centre de Barcelona, juntament amb el Grup Ecos (al carrer Casp) i el Col·lectiu Ronda (també a Trafalgar). De fet, Sostre Cívic, Arç Cooperativa i Crític ja formen part del Grup Ecos, que també dona suport al projecte. La rehabilitació de l'espai anirà a càrrec de la cooperativa d'arquitectura Celobert.

Les entitats volen que aquest sigui molt més que un espai d'oficines: inclourà una sala d'actes per a activitats públiques i un estudi de videopòdcast impulsat per Crític. El projecte connecta àmbits com l'habitatge cooperatiu (Sostre Cívic), les assegurances ètiques (Arç), les telecomunicacions solidàries (Som Connexió) i la comunicació crítica (Crític). A més, Crític rep també un préstec participatiu de la Fundació Seira, vinculada a la Federació de Cooperatives de Treball.

+ info: grupecos.coop

SOSTENIR LA VIDA A PALESTINA, OFICI A OFICI

La **Fundació Coop57** llança una campanya per recaptar fons que permetin a l'economia social palestina seguir existint.

A Palestina, mantenir un forn, un taller de costura o un camp d'oliveres no és tan sols una manera de guanyar-se la vida: és una manera de resistir. Enmig de l'ocupació que arrasa terres, empresona persones, bombardeja mercats i bloqueja territoris, milers de palestines i palestins s'aixequen cada dia per sembrar, cuinar, cosir, transportar, cuidar. Són oficis que sostenen comunitats senceres. I que, per això mateix, també són atacats.

Enfront d'aquesta realitat, la **Fundació Coop57** proposa **donar suport a l'autonomia de l'economia solidària palestina**. I ho fa a través d'una eina concreta de l'economia popular palestina: el projecte **DAMAN**, un sistema de garantia solidària de crèdit que garanteix els micropréstecs a petites iniciatives –moltes liderades per dones–, fins i tot en un context de guerra i ocupació, quan el risc d'impagament és tan gran que impossibilita l'activitat econòmica. Si un negoci és destruït o una treballadora empresonada, DAMAN cobreix part del préstec (fins al 80%), compartint el risc amb les entitats de microfinances.

Ara la **Fundació Coop57** recapta fons per reforçar aquest sistema de garanties. Perquè la solidaritat financera també és una eina de resistència i **el crèdit pot ser un recurs d'autonomia i cura**. Perquè mentre hi hagi països que financen el genocidi i l'ocupació amb el comerç d'armes i el silenci còmplice, les xarxes de l'ESS finançaran l'economia popular que sosté la vida digna a Palestina.

Aquesta campanya és una aposta per la **justícia econòmica**, una proposta concreta per als qui creiem que l'economia ha d'estar al servei de les persones i que la **solidaritat internacionalista** també passa per enfortir les **xarxes de resiliència** de qui lluita per una vida digna mentre resisteix contra el colonialisme.

Participa-hi:

<https://summun.coop57.coop/ca/economiapalestina>

EL COOPERATIVISME ÉS ANTIFEIXISTA!

El passat 25 de maig al migdia, la Fundació Roca Galès va organitzar el debat **El cooperativisme és antifeixista!**, en col·laboració amb *Literal*, *Fira d'idees i llibres radicals*. L'espai Bota del recinte firal de la Fabra i Coats (Sant Andreu, Barcelona) va acollir el debat sobre com l'extrema dreta afecta tots els espais de les nostres vides i com el cooperativisme pot aportar-hi solucions.

Les convidades van abordar des d'una perspectiva interseccional els efectes de l'ascens del feixisme i les idees de l'extrema dreta: el racisme, els atacs al feminisme i el negacionisme climàtic com a eixos centrals, ja que el feixisme no només és racista, sinó que també és negacionista en molts àmbits de la vida. Tot plegat enriquit amb els seus testimonis i les seves vivències directes com a persones migrades, unes de les comuni-

tats més afectades, tant en l'àmbit territorial com de procedència, en el seu cas, de les rutes migratòries.

L'intens i potent debat va comptar amb les experiències i l'activisme de:

→ **Yolanda Akpoli**, de l'Associació Unió Segones Oportunitats de Badalona.

→ **Ismail El Majdoubi**, mediador social i fundador de l'Asociación Exmenas.

→ **Lamine Sarr**, portaveu del Sindicat Popular de Venedors Ambulants de Barcelona – Top Manta, la marca de roba social i solidària.

→ **Ivan Miró**, activista antiracista i soci fundador de la cooperativa La Ciutat Invisible, que també va moderar el debat.

Aquest és el segon debat que organitza la Fundació Roca Galès sobre

cooperativisme i antifeixisme. Dona continuïtat al debat *“El cooperativisme davant l'ascens de l'extrema dreta”* que la Fundació va organitzar a l'antiga presó Model de Barcelona la tardor passada.

El tercer tindrà lloc en el marc de la UESCOOP, la Universitat d'Estiu del Cooperativisme, que tindrà lloc enguany els dies 2, 3 i 4 de juliol a la Universitat Autònoma de Barcelona. Concretament, se'n parlarà el dimecres 2 de juliol de 12 a 14 h sota el títol **Cooperativisme i antifeixisme**, en forma de taula rodona i amb la participació de **Kali Akuno** (Cooperation Jackson) i **Wendy Espinosa** (Mujeres Palante), un acte que estarà moderat per **Jordi Garcia** (Fundació Roca Galès). Aquesta taula comptarà amb traducció simultània.

+ info: www.rocagales.cat

LA TEULA, LA NOVA REVISTA DE L'ECONOMIA, SOCIAL I SOLIDÀRIA DE TARRAGONA

El darrer cap de setmana de maig, en el marc del Mes de l'Economia Social i Solidària (ESS), la Xarxa Cooperativa de Tarragona va presentar *La Teula*, una nova revista que vol ser altaveu de l'ESS a la ciutat. L'acte de presentació va tenir lloc a la cerveseria Twins i va reunir entitats, col·lectius i persones vinculades a aquest àmbit. La iniciativa va comptar amb el suport de CoopCamp, l'Ateneu Cooperatiu del Camp de Tarragona.

La Teula és una publicació editada per La Teulada –la xarxa d'organitzacions de l'economia social i solidària de Tarragona– i recull continguts publicats prèviament al butlletí digital durant el 2024. En aquest primer número, hi trobem quatre articles d'opinió (en col·laboració amb *jornal.cat*) i quatre entrevistes a agents locals de transformació social. Les temàtiques que s'hi tracten inclouen la crisi de l'aigua, la cultura comunitària com a eina de cohesió i canvi, la relació entre economia social i salut mental i una aproximació al feminisme.

La revista aposta per fer visibles les veus que impulsen el cooperativisme i els valors transformadors de l'ESS a Tarragona. A més de la presentació, es va projectar el documental *50 graus*, de SICOM - Solidaritat i comunicació –una associació pel periodisme responsable, crític i independent– i Entrepobles –associació de solidaritat internacional independent, feminista, i activista–, que aborda amb rigor l'impacte del canvi climàtic: des de l'escalfament global fins a les migracions forçades, i l'afectació sobre l'alimentació, el territori i l'energia.

Per a les persones interessades, *La Teulada* ofereix la possibilitat de subscriure's al seu butlletí digital bimestral a través del web www.lateulada.cat.

L'Ateneu Cooperatiu del Camp de Tarragona és l'organització impulsora de l'ecosistema cooperatiu i s'encarrega de dinamitzar i executar la feina tècnica. CoopCamp treballa per promoure iniciatives socioeconòmiques arrelades al territori, fomentar l'ocupació de qualitat i enfortir la xarxa d'intercooperació de l'economia social i solidària a la regió.

+ info: www.lateulada.cat i www.coopcamp.cat

CM50, EL NOU GRUP DE LIDERATGE DE COOPERATIVES I MUTUALITATS PROMOGUT PER L'ALIANÇA COOPERATIVA INTERNACIONAL

Els dies 20 i 21 de maig es va reunir a Madrid el CM50, un nou grup de lideratge mundial de cooperatives i mutualitats impulsat per l'Aliança Cooperativa Internacional (ACI). Aquesta va ser la primera trobada presencial del grup, que té com a objectiu fomentar el creixement i la innovació de les cooperatives arreu del món, influir en les polítiques globals i promoure un futur més just i sostenible.

L'esdeveniment, organitzat amb la col·laboració de la Fundació Espriu, Assistència Sanitària i el Grup ASISA, va comptar amb la participació de la vicepresidenta segona i ministra de Treball i Economia Social, Yolanda Díaz, que va destacar el paper transformador del cooperativisme davant dels reptes actuals globals.

Durant la trobada, el CM50 va definir estratègies polítiques, va elaborar un manifest per a la propera Cimera Social Mundial a Doha (novembre de 2025) i va planificar accions fins al 2030, coincidint amb l'Any Internacional de les Cooperatives declarat per l'ONU pel 2025.

L'ACI va subratllar que les cooperatives són claus per assolir els Objectius de Desenvolupament Sostenible i que la col·laboració internacional, amb més de 3 milions de cooperatives i 1.200 milions de membres al món, és el "superpoder" del moviment cooperatiu. El CM50 vol esdevenir un espai de referència per transformar la societat des de models empresarials més inclusius i sostenibles.

+ info: www.ica.coop

TORNA LA UESCOOP!

Confederació de Cooperatives de Catalunya
@CooperativesCAT

La Universitat d'Estiu del Cooperativisme (UESCOOP) torna aquest 2025 com una cita per al pensament crític, la formació i la generació de coneixement dins del moviment cooperatiu. Amb més de vint activitats programades del 2 al 4 de juliol a la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB), aquesta nova edició es presenta com un espai per enfortir el cooperativisme com a opció viable davant dels reptes actuals.

El programa d'aquesta tercera edició destaca per la seva riquesa temàtica i per una mirada transversal que connecta el cooperativisme amb els debats socials, econòmics i tecnològics actuals. Des de l'impacte de les tecnologies digitals fins a les polítiques públiques, passant per la sostenibilitat, la bioeconomia o el finançament, les sessions programades busquen oferir eines pràctiques i espais de reflexió a persones vinculades al món cooperatiu.

Les sessions estaran centrades en temes com la cultura digital, el dret a l'habitatge, o la política pública, entre d'altres. També es tractaran temes econòmics, com els fons mutualistes, les finances ètiques i els sistemes alternatius de finançament, amb la participació d'experts del sector. En paral·lel, s'abordaran qüestions vinculades a la justícia social, com l'antifeixisme, o les propostes per a una economia cooperativa de classe.

La diversitat d'enfocaments es veu reforçada per sessions dedicades a àmbits com la bioeconomia circular, la sostenibilitat dels grans esdeveniments o el paper de les cooperatives d'interès col·lectiu. També hi haurà espais per analitzar la dimensió històrica i internacional del cooperativisme, així com el seu potencial entre les generacions més joves.

L'últim dia d'Universitat es faran rutes cooperatives a quatre llocs del territori català. A **Maldà**, els visitants participaran en una taula rodona sobre **sobirania alimentària i el paper del cooperativisme en territoris rurals**. A **Palafrugell**, es debatrà sobre organització horitzontal. A **Valls** es coneixeran experiències on el cooperativisme ha contribuït a transformar i regenerar diverses zones. Finalment, a **Mataró** es parlarà de relleu generacional. Aquestes rutes permetran conèixer de primera mà projectes arrelats al territori i generar espais de debat en diferents punts del territori.

En conjunt, la UESCOOP 2025 reafirma el seu compromís amb un cooperativisme obert, plural i adaptat als desafiaments contemporanis.

Som Turisme, o com fer que el turisme es gestioni des de la base

Sara Blázquez Castells

Dies d'Agost Sccl
@diesdagost

Sortint del notari: signatura de constitució de Som Turisme Cooperativa.

A la foto: Xandra Troyano, Mar Padilla, Mariana Vilnitsky, Dani Vidal, Silvia Grünig, Yolanda Márquez i Noemí Morales.

El primer impacte quan entrem al web de la cooperativa Som Turisme és una frase a tall de declaració d'intencions: “un altre turisme és possible”. Però per què cal un altre tipus de turisme? Un altre respecte de quin? En parlem amb una de les sòcies de la cooperativa, Noemí Morales, un projecte que impulsa un model turístic local i sostenible.

“Actualment, el turisme és un turisme extractiu, on el benefici se l'acaben emportant uns quants i no es redistribueix, no hi ha un retorn als locals, a qui acull aquest turisme”, diu Morales, que reconeix que aquest és un dels propòsits i missions de la cooperativa, que hi hagi aquest retorn i que “aquest turisme, quan vingui, sigui nutritiu per a la destinació”. El que defensa Som Turisme amb aquesta idea és que el turisme tingui cura i preservi tots els valors, ja siguin culturals, identitaris, del lloc. “Hem de procurar no convertir els llocs en un bon fons per a les *selfies* d'Instagram, sense tenir cura de les persones que hi habiten tots els dotze mesos de l'any. Per a ells no és un decorat”. Morales coneix de prop del que parla. Vi-

vent a l'Empordà ho ha vist clar en pobles icònics com Cadaqués, “que són el punt de mira de molts turistes que viuen l'experiència turística d'aquesta manera”.

Una altra de les idees força que recull el manifest de Som Turisme és que el turisme es pugui gestionar. Des del projecte creuen que, sobretot en l'àmbit nacional, el que es fa és promocionar el turisme, sobretot a través de l'administració pública, les oficines de turisme, els consells comarcals. “Mira quina destinació més bonica que tenim, veniu cap aquí, però quan els tenim aquí, qui el gestiona tot aquest turisme? A altres països, la mateixa administració pública pot fer la funció de gestió a través d'agències de viatges, però no és el cas de l'Estat espanyol”.

Som Turisme treballa des de la intenció que aquesta gestió és una qüestió de governança i que el turisme s'hauria de gestionar des de la base, “que la gestió no sigui imposada”. Morales assegura que “l'única funció que es fa és dotar de recursos econòmics l'administració per promocionar un turisme que llavors, quan arriba, no po-

SOM TURISME

dem absorbir, o que no és positiu per a qui l'acull". Morales posa d'exemple l'Escala, un municipi d'uns deu mil habitants, un nombre que durant l'estiu es multiplica per deu. Aquest fet afecta els recursos, el desgast de l'obra pública, els serveis, les carreteres, els aparcaments, l'assistència mèdica, l'aigua, l'electricitat, el menjar... "Tot això també s'ha de tenir en compte", diu Morales. "Ja podem anar fent la crida perquè vingui gent. N'hi haurà quatre que faran l'agost, però els serveis per als locals que queden, queden curts. Han de pagar més impostos per restablir aquest equilibri en els serveis que s'ofereixen des del consistori".

La dignificació del turista

En els territoris més afectats pel turisme ens fem un fart de veure indignació, de vegades en forma de pintades que diuen "Tourist go home". Davant d'aquesta situació, la cooperativa defensa la dignificació del turista. "Al final a tots ens agrada viatjar i conèixer altres cultures, el turista en particular no té mala intenció. Un turista surt de casa i té ganes de poder gaudir d'aquell país,

de sentir-se benvingut, de sentir-se acollit, que algú li expliqui això per què és així, quines tradicions tenim, poder entendre la identitat del lloc, absorbir i viure-la".

Les sòcies de Som Turisme creuen que amb aquestes expressions turismofòbiques, no es posa el focus on s'hauria de posar. El turisme és una indústria "que està governada per uns quants i aquests són els que s'estan portant tot el rèdit econòmic, mentre la despesa l'acabem assumint els locals amb els nostres impostos". Segons Morales, es van canviant les paraules i es van buscant eufemismes. "Es parla de canviar la paraula turista per 'habitant temporal', però per què ens hem d'inventar paraules? Per què no fem un esforç i intentem tornar la dignitat al turista?", es pregunta. La clau, diu, és ser transparent amb el turisme, explicar que necessitem que contribueixi a preservar la identitat, a preservar els serveis dels locals que viuen tot l'any en aquell territori. "El turisme ordena molt i és molt transversal. Si es treballa bé, podria incidir de manera positiva sobre molts sectors de l'economia local".

Equip impulsor de Som Turisme:
d'esquerra a dreta,
Mariana Vilnitsky,
Xandra Troyano,
Mar Padilla i Noemí Morales.

La cooperativa

Som Turisme és una cooperativa que tira endavant gràcies a un projecte Singulars. Es tracta d'una cooperativa de turisme ecosocial, d'usuaris i proveïdors. Va començar fent un mapatge de tots els proveïdors que ofereixen serveis en el sec-

“**El turisme ordena molt i és molt transversal. Si es treballa bé, podria incidir de manera positiva sobre molts sectors de l'economia local.**”

tor turístic i que ho fan a través de la sostenibilitat o de criteris de turisme conscient i ecosocial. Conscients de la dificultat de tirar endavant un projecte d'economia de plataforma amb aquests criteris, tenen clar que primer volen consolidar una comunitat que "ens donarà prou recursos per poder crear la plataforma".

De moment ja tenen ubicats al mapa tots aquests projectes: cellers, petits allotjaments, restaurants, guies, parcs naturals i altres. Amb aquest mapatge i la cooperativa integral constituïda, el primer model de negoci és l'agència de viatges, que també ja tenen constituïda. "Pretenem que sigui la nostra insígnia. És una agència de viatges receptiva i al detall, i ara estem a la fase de creació de producte turístic, d'experiències", diu Morales, que assegura que "com que volem que la governança recaigui sobre els locals, estem co-creant aquests productes".

Per a poder cocrear aquests productes, han creat una activitat que anomenen *hackató*. La primera la van fer al febrer al Parc Natural del Cap de Creus, on van convidar agents turístics de l'Empordà per decidir quin tipus d'experiències volien que passessin al seu poble. Aquesta *hackató* ja és un model, és una activitat que la cooperativa també pot comercialitzar i anar-la a fer si la demana algun ajuntament, consell comarcal o altres agents privats.

Durant l'activitat es posen damunt del mapa els recursos i les mancan-

ces d'aquella destinació o d'aquell territori. "Per exemple, a l'Empordà, una de les mancances és la mobilitat. També, la manca de recursos com l'aigua. A més a més, fa falta conscienciació de les persones que visiten el territori, perquè hi ha tres parcs naturals i cinc espais d'interès natural, moltes zones on hi ha massa ocupació i massa gent trepitjant aquell territori, mentre que hi ha fauna i flora per preservar".

Feta aquesta DAFO de la destinació i una pausa amb productes del territori, els participants a la *hackató* es van organitzar en quatre taules de treball: una relacionada amb temes de benestar i de salut, una altra sobre patrimoni i art, una tercera que es va autoanomenar salts de l'Empordà i una quarta sobre gastronomia. Cada grup es va posar a treballar en una experiència o producte turístic. Morales valora l'activitat molt positivament gràcies a la pluralitat dels participants. "Va ser molt interessant, i ara estem treballant en la part econòmica d'aquestes quatre propostes, tenint en compte que una part dels beneficis anirà per a les entitats i persones que l'han desenvolupat".

Aquestes i altres experiències són les que aniran dotant l'agència de viatges de productes i permetrà que altres projectes s'hi vagin sumant, "i a poc a poc puguem anar transformant la manera en què acollim els turistes i quina és la informació que els transmetem quan venen".

Noemí Morales forma part de

Foto de les persones participants a la Jornada de la "hackató". Els productes turístics que es van cocrear aquell dia es comercialitzen a través de l'agència de viatges cooperativa de Som Turisme.

l'equip impulsor de la cooperativa juntament amb Mar Padilla, Mariana Vilnitzky, Silvia Grünig i Xandra Troyano que, en un article a jornal.cat, assegurava que "hi ha persones que vivim del sector turístic de manera honesta, algunes també compromeses amb un canvi de model econòmic i social, algunes fins i tot compromeses amb el decreixentisme..., però sobretot hi ha professionals del turisme a qui ens apassiona treballar en aquest sector tan atracallat, on, a més de precarietat laboral, patim un menysteniment social i un intrusisme que deixa la presa de decisions estratègiques en mans de direccions poc capacitades, cosa que afecta la vida diària i el futur d'un sector pel qual aquests directius estan de pas -fan turisme en el turisme, suposo".

En el mateix article, Troyano afirma que, com a part de l'economia social i solidària, "tenim present que el problema no és el sector sinó el model socioeconòmic, que qualsevol activitat econòmica en un context de forta inèrcia neoliberal acaba arribant i mirant de sobrepassar tots els límits, els de la llei, l'honestedat i els del planeta, perquè és a l'altre cantó dels límits on es deixa enrere la competència i s'obtenen els màxims beneficis. Aquesta és la dinàmica diària del sistema en el qual vivim. Els qui assumim que aquests límits estan establerts per protegir la vida hauríem d'assumir també que és possible viure sense perseguir el màxim benefici".

Sociòleg, economista, cooperativista i professor universitari, Jordi Estivill és fundador de RIPESS-Europa, pol europeu de la xarxa intercontinental de promoció de l'economia social i solidària, i més entitats catalanes i europees d'economia social i solidària. Va dirigir la cooperativa Gabinet d'Estudis Socials i actualment és membre actiu de la Xarxa d'Economia Solidària (XES). També és professor de política social jubilat de la Universitat de Barcelona i des de l'any 2001 imparteix classes d'història i conceptes d'economia solidària a la Universitat de Lisboa. Expert en exclusió social, ha escrit nombroses publicacions sobre ESS i cooperativisme. Segons Estivill, per arribar a tothom, l'economia social i solidària ha de continuar-se implantant territorialment amb tiges que s'escampin com les de les maduixeres, generant molts sistemes locals d'ESS.

Jordi Estivill:

«L'economia social i solidària ha d'anar ocupant territori seguint l'estratègia de les maduixeres»

Un personatge històric:
Espartacus.

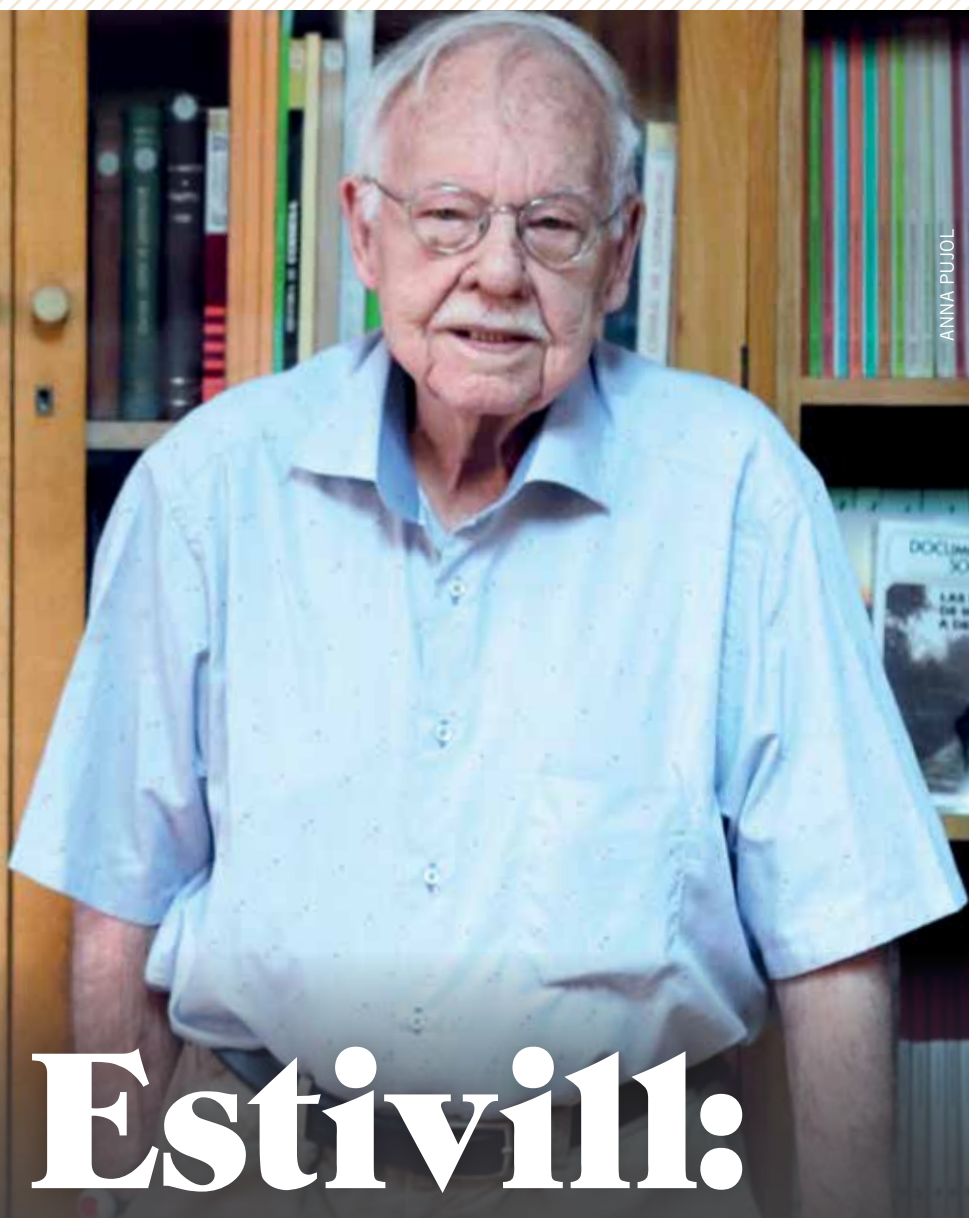
Una lectura imprescindible:
L'espoir, de Malraux.

Un perfil de Twitter que no pots deixar de seguir:
No tinc Twitter ni en tindrè.

No podries viure sense:
Els amics.

Encara tens pendent:
Veure com creixen els meus nets.

El cooperativisme és...
La conjunció d'esforços per progressar econòmicament i transformar la realitat.

ANNA PUJOL

Anna Pujol Navarro
Dies d'Agost, SCCL
@diesdagost

66

«Hi és més clara la idea de transformació social, que les cooperatives no únicament han de contribuir al benestar dels seus socis, sinó que han d'anar més enllà contribuint a la transformació del món.»

Dins de la teva trajectòria professional, quin va ser el moment en què vas conèixer i aprofundir en l'àmbit de l'economia social?

L'any 1959, el meu treball de carrera va ser sobre l'autogestió a Iugoslàvia. Allà ja vaig començar a interessar-me per totes les formes de participació democràtica que existien i vaig anar descobrint el cooperativisme. La descoberta va anar lligada a la figura d'en Joan Reventós, que havia fet un llibre sobre la història del moment cooperatiu a Espanya i que va publicar l'any 1960. Dins del Moviment Socialista de Catalunya, vam fer un grup sobre cooperativisme. Llavors, l'any 67 vam crear l'Institut d'Estudis Laborals, on vam fer diversos estudis sobre cooperativisme. Llavors, al 1973 vam crear el Gabinet d'Estudis Socials, on ens vam interessar pel sindicalisme i pel cooperativisme.

En els darrers quaranta anys, quins canvis més substancials hi ha hagut en el cooperativisme?

S'ha produït una maduració del moviment cooperatiu i de l'economia social i solidària. Perquè als anys vuitanta, si no ho recordo malament, estàvem patint les conseqüències de la crisi del 73. Per tant, era un moment relativament delicat per al moviment cooperatiu i al ma-

teix temps era un moment de fluctuació. Actualment, hi ha una major presència de les dones en el cooperativisme, així com una major preocupació per l'ecologia, el clima, l'alimentació, les cures... Hi és més clara la idea de transformació social, que les cooperatives no únicament han de contribuir al benestar dels seus socis, sinó que han d'anar més enllà contribuint a la transformació del món. En l'àmbit de les finances també hi ha hagut un canvi, ja que abans la capitalització inicial havia de sortir sobretot de les aportacions dels socis i això portava certes preocupacions; ara, en canvi, hi ha sis o set fórmules de finances ètiques a Catalunya que donen la possibilitat de triar i de tenir capacitat financera. Finalment, les relacions amb l'administració pública també han canviat molt, perquè als vuitanta només hi havia una Direcció General de Cooperatives que feia el que podia i ara hi ha interlocució amb els ajuntaments, amb la Generalitat, amb diferents instàncies públiques que promouen el cooperativisme i l'economia social i solidària.

I, pel que fa a la distribució territorial de les cooperatives, quina evolució hi ha hagut en les darreres dècades?

Abans eren sobretot fenòmens molt barcelonins i metropolitans i ara ja podem

dir que és un fenomen català. Amb els Ateneus Cooperatius, les Comunalitats, etc. s'ha anat creant una xarxa d'iniciatives d'economia social i solidària a tot arreu. La Xarxa d'Economia Solidària i l'editorial Pol·len hem publicat un seguit de llibrets anomenats Eines, i n'hi ha un sobre ruralitats, que també és un exemple de tot el que s'hi està movent.

Podríem dir que l'economia social i solidària és una solució per a l'exclusió social? Per què i de quines maneres?

Hi ha tres tipus d'estratègies. Les estratègies, diguem-ne, reproductores de l'exclusió social; les estratègies pal·liatives, que el que fan és lluitar contra els efectes de l'exclusió social, i després hi ha les estratègies emancipadores, on se situen les pràctiques de l'economia social i solidària. Això vol dir que, d'alguna manera, l'exclusió social i la pobresa, en molts països, es converteixen en el principal motor de l'economia solidària, tot i que a Europa no és tant així com a l'Amèrica Llatina, per exemple. L'economia solidària vol perseguir el bé comú i l'interès general. Situa la pobresa no en termes de caritat, sinó en termes de drets de la ciutadania. I això, per ara, podem dir que no arriba a tothom, perquè estem en un sistema capitalista que fa tot el possible perquè l'economia social i solidària no es reproduïxi i no avanci. Per ara, som illes en un mar hostil.

Com es pot arribar a tota la població?

Aquestes illes en un mar hostil tenen el perill de mirar-se al melic i de només accontentar-se amb el que són i no intentar incidir sobre la resta. I això passa. Però al mateix temps també n'hi ha que intenten eixamplar-se, que intenten irradiar... I això no és fàcil, perquè la gent viu en una òptica de consum i d'individualisme molt fort i, per tant, molts dels valors de l'economia solidària no són compartits per molta gent que està sotmesa a propaganda i publicitat, que els porta cap a altres camins. En aquest context, l'estratègia que pot ser vàlida és l'estratègia de les maduixeres, que es reproduïxen amb tiges que van ocupant el territori. De fet, és el que s'està fent, sense dir-ho així, a Catalunya, ja que a poc a poc l'economia solidària es va implantant territorialment i va ocupant espais. Això dona lloc a sistemes locals d'ESS, on el conjunt de les persones i les organitzacions s'agrupen, es coordinen i actuen. A mi, em sembla que aquesta és la millor manera per arribar a més gent, tenint en compte que no és una tasca gens fàcil.

Sociòleg, economista, cooperativista i professor universitari, Jordi Estivill és fundador de RIPESEuropa, i moltes i diverses entitats d'ESS catalanes i europees.

ANNA PUJOL

Als diversos estudis i publicacions, sols assenyalar que hi ha onades d'economia social i solidària que coincideixen amb les diverses crisis econòmiques. Ha passat sempre i ara també està passant?

Aquesta és una discussió interessant. Fins a quin punt l'economia social i solidària està connectada o articulada amb les conjuntures econòmiques? Això s'ha tractat en llibres, articles, etc. Sabem diverses coses, sobretot si mirem la història. Sabem que normalment l'economia social i solidària i el moviment cooperatiu són més resilients que les empreses capitalistes. Per exemple, en els estudis que vam fer als anys vuitanta, arribàvem a la conclusió que la natalitat era major

i la mortalitat era menor a les empreses socials. També sabem que la gent que treballa a les cooperatives en una situació de crisi el primer que pensa és preservar el treball i no reivindicar salaris més elevats. Per tant, hi ha una major capacitat de fer front a la crisi econòmica. I això es demostra a molts països del món. L'altra cosa que sabem és que, d'alguna manera, una part important de l'economia social i solidària és una resposta a la crisi. És a dir, quan hi ha una crisi, les persones s'organitzen col·lectivament. Per exemple, sabem que el moviment dels indignats del 2015 va tenir una influència clara sobre la creació de les cooperatives i de les legislacions d'economia solidària posteriors.

En l'àmbit universitari, com a professor i tenint en compte l'alumnat, quin paper i importància creus que hi té l'ESS?

La universitat, en general, viu d'esquena a l'economia social i solidària, però hi ha algunes excepcions. En aquests moments, a Portugal hi ha estudis d'economia social i solidària a Coïmbra, Porto i Lisboa, les tres principals universitats. A Barcelona hi ha dos o tres postgraus que s'estan fent, i un altre a Mataró. En la meua experiència, entre estudiants, sempre em trobo en general més dones que homes, gent jove o molt jove, persones que ja treballen en l'economia social i solidària i que volen aprofundir els seus estudis, algú que ve de l'administració perquè li diuen que s'ha de començar a preocupar per aquestes coses...

On es pot emmirallar el projecte de Llei catalana d'economia social i solidària?

Ara per ara, l'única llei a escala europea que actualment incorpora la noció d'economia solidària és la francesa del 2012. La noció d'utilitat social a França ha sigut interessant. La creació de les SCIC, les societats cooperatives d'interès col·lectiu, també és una fórmula bastant interessant en què col·labora la iniciativa privada i la pública a l'interior de les cooperatives. Després, els pols territorials i l'economia també han sigut interessants a França, tot i que, al mateix temps, també han suposat un formalisme que els ha portat a crear institucions que no saben res. Això sí, com a conclusió, tampoc hem d'esperar que una llei arregli les coses.

“

«L'economia solidària vol perseguir el bé comú i l'interès general. Situa la pobresa no en termes de caritat, sinó en termes de drets de la ciutadania.»

EL FÒRUM FESC'25 OBRE EL CAMÍ DEL I CONGRÉS DE L'ECONOMIA SOLIDÀRIA DE CATALUNYA AMB UNA JORNADA D'ENXARXAMENT I DEBAT ESTRATÈGIC

Antònia Montaner
Tècnica de comunicació
estratègica de la XES
@XES_cat

Debat: "Després del boom, quina és la sostenibilitat real de l'ESS", en el marc del Fòrum FESC'25.

El 4 d'abril va tenir lloc la segona edició del Fòrum de l'Economia Solidària de Catalunya. La trobada, que va aplegar més d'un centenar de persones de 65 entitats de l'economia solidària a la Nau Bostik de Barcelona, va ser també el tret de sortida del primer Congrés de l'Economia Solidària de Catalunya (CESC), que celebrarà la seva sessió plenària a l'abril de 2026.

La jornada va obrir a les 10 del matí amb la **salutació de benvinguda de Pablo Arnau de la Nau Bostik**, que també va llegir un manifest amb motiu del desè aniversari de l'equipament. El text reivindicava la trajectòria de la Bostik com una conquesta col·lectiva del dret a la ciutat, nascuda de la lluita veïnal en un context d'especulació i oblit institucional. El manifest també feia balanç d'**una dècada de resistència i creació comunitària en un espai recuperat, que ha esdevingut un referent cultural i social de la perifèria barcelonina**, i expressava la voluntat de consolidar-se com a equipament autogestionat i arrelat a l'economia social i solidària.

El Fòrum va continuar amb dues activitats que van transcórrer de manera paral·lela. D'una banda, l'activitat CitESS, un espai de trobades per afavorir la coneixença, l'intercanvi i la intercooperació entre entitats de l'economia solidària. De l'altra, la **presentació "Resposta comunitària davant emergències: aprenent del cas de València"**, a càrrec de Toni Valero,

membre de la Koordinatora de Kol·lectius del Parke Alcosa.

Durant la seva intervenció, que es va seguir amb emoció i entusiasme i no va deixar ningú indiferent, Valero va posar el focus en l'experiència d'autoorganització popular al barri del Parc Alcosa d'Alfàfar (Horta Sud) després de la gota freda del 29 d'octubre de 2024. Va explicar com **el teixit comunitari, construït durant dècades en un context de forta exclusió social i abandonament institucional, va permetre una resposta immediata i col·lectiva a l'emergència**. Lluny de quedar-se a l'espera d'ajudes oficials, el barri va activar espais autogestionats com un supermercat gratuït, un menjador social, serveis de suport psicològic o tallers de reparació, basant-se en els valors i les pràctiques de l'economia solidària. A més, es va proposar una alternativa a les polítiques institucionals de reconstrucció: la creació de comitès locals d'emergència i reconstrucció amb la participació de la població, el teixit associatiu i els serveis públics locals. Valero va defensar que es tracta no només de reconstruir espais, sinó de recuperar vides i fer-ho des de la comunitat.

Després de les primeres activitats i durant la pausa per esmorzar, les entitats participants al Fòrum van conèixer la campanya EstalVius, impulsada per FETS Finançament Ètic i Solidari. Aquesta iniciativa anima les entitats de l'economia

Debat "Comprem Filmin. Volem ser petites o grans?" dins el Fòrum FESC d'enguany.

solidària a dipositar els seus estalvis en finances ètiques, amb l'objectiu que aquests diners puguin donar suport a altres projectes transformadors mentre no es fan servir.

A partir de les dotze i fins a les dues del migdia van tenir lloc dos debats paral·lels que van abordar qüestions clau sobre els reptes i oportunitats de futur per a l'economia solidària.

Sota el títol "**Comprem Filmin! Volem ser petites o grans?**", un dels debats es va centrar en si cal fer un salt d'escala dins del moviment per augmentar l'impacte transformador. Amb la participació d'Arnau Vilardell de Som Mobilitat, Raimon Gassiot de Coop57, Víctor Jiménez i Rocío Campaña de BitLab, i la moderació de Gerard Pijoan d'Opcions i La Zona, **es va parlar sobre la possibilitat d'entrar en nous sectors econòmics i en projectes més grans que permetin disputar espais de mercat al capitalisme.** Es van posar sobre la taula els riscos d'aquesta estratègia, com ara la pèrdua de valors, la complexitat en la governança o la necessitat de noves aliances per sostenir estructures més grans. També es van explorar estratègies per minimitzar aquests riscos i maximitzar les oportunitats, com ara reforçar la intercooperació, buscar fórmules de finançament a mida i fer créixer la base social. Un dels punts clau que van emergir de la conversa va ser la necessitat de pensar col·lectivament quins salts d'escala volem fer com a moviment i com podem fer-ho sense renunciar a la nostra essència.

Tota la informació sobre el Fòrum FESC'25 i les relatories dels debats a fesc.xes.cat

Paral·lelament, el debat "**Després del boom: quina és la sostenibilitat real de l'ESS?**" va posar el focus en el moment actual del moviment, després de gairebé una dècada d'impuls públic. Amb l'Annaïs Sastre de CoopCamp i l'Aresta, l'Anna Fernández de la XES i Pam a Pam, i Ferran Aguiló del Gimnàs Social Sant Pau, moderats per Albert Papell de L'Escamot,

es va fer **balanç de les polítiques públiques que han donat suport a l'ESS des de 2015**, com la creació dels Ateneus Cooperatius, les convocatòries Singulares o les cessions d'ús. **Es va valorar positivament l'impacte d'aquestes polítiques** en àmbits com l'habitatge, les cures, l'energia o la creació de pols cooperatius, **però també es van assenyalar les mancances:** poca transversalitat dels valors de l'ESS dins les institucions, saturació del teixit davant de licitacions o gestions complexes, i dependència d'estructures de suport que podrien desmantellar-se. A més, es va destacar la diferència d'impacte d'aquestes polítiques en entorns urbans i rurals, i la necessitat de garantir-ne la continuïtat per no perdre el teixit construït. El debat també va apuntar reptes compartits amb el debat paral·lel sobre el creixement de l'economia solidària, com ara la necessitat de tancar cadenes productives, construir infraestructures compartides, millorar la comercialització i distribució, i avançar en processos de municipalització participativa o cooperativització dels serveis públics.

La finalització dels debats del matí va donar pas al dinar col·lectiu de la mà de la cooperativa Abarka, un espai informal de trobada per estar juntes i posar-nos al dia que, a més, ens va permetre gaudir dels gustos de la gastronomia africana.

Havent dinat i mentre durava la sobretaula, va tenir lloc l'activitat petxa-kutxa, **un espai de presentacions ràpides d'entitats i projectes de l'economia solidària.** També es va convertir en un concurs, ja que s'hi van presentar set projectes i un d'ells era fals. Entre les persones que van encertar quin era l'intrús es va sortejar un lot de productes de marxandatge de la XES. Gràcies a aquest espai vam saber més sobre **el projecte BicXo** de femProcomuns, l'entitat **Fronteres Invisibles**, el projecte **Impulsem Comunitats de Recursos** de Seba, Associació de Serveis Energètics Bàsics Autònoms, **la guia Quèdequè** de Torre Jussana, la **tecnologia de comerç electrònic Ushopig** d'Utopig i la iniciativa de verificació de notícies en català **Verificat**.

A partir de les 16 h i fins les 18 h van tenir lloc els dos debats paral·lels de la tarda. El debat "**Classes populars i ESS: un mercat per a tothom?**" va comptar amb la participació de Laia Ramos (XES L'Hospitalet i La Fundició), Aritz Garcia (La Fàbrica) i María Elena Coa (Top Manta). Aquest debat, moderat per Marc Dalmau (Observatori Coòpolis i La Ciutat Invisible), va

Debat: "Classes populars i ESS: un mercat per a tothom?" dins el Fòrum FESC 2025.

posar sobre la taula **la necessitat de recuperar la consciència de classe dins de l'economia solidària**. Es va reflexionar sobre les tensions entre una mirada empresarial i la justícia social, la poca diversitat de perfils que avui conformen el sector i les contradiccions que es reproduïen sovint dins del mateix moviment. A la vegada, es van compartir experiències d'autoorganització popular que ja estan donant resposta a necessitats bàsiques des d'una perspectiva solidària i arrelada al territori, i **es va obrir el debat sobre com projectar en el futur una ESS més arrelada a les lluites socials, més inclusiva i transformadora**.

L'altre debat, "**Incidència política: l'articulació ens fa més fortes**", moderat per Eva Vilaseca (Espai Ambiental i Assemblea Catalana per la Transició Ecosocial), va comptar amb Glòria Rubio (La Dinamo) i Jordi Garcia (L'Apòstrof) i es va centrar en els **reptes de la incidència política de l'ESS en un context de retrocés institucional**. Es va parlar de les dificultats actuals per mantenir els espais de reconeixement i suport públic assolits en els darrers anys i de la necessitat de **reforçar estratègies col·lectives d'incidència per garantir la continuïtat i creixement del moviment**. També es va reflexionar sobre les aliances polítiques, el paper de la XES i la relació amb els moviments socials, especialment en àmbits com l'habitatge o l'ecologisme.

El Fòrum FESC'25 va ser molt més que una jornada de debat: va ser un **exercici col·lectiu de reflexió, enfortiment i horitzó compartit per a l'economia solidària**. En un moment marcat per reptes estructurals i canvis en el context institucional, l'espai va servir per mirar-nos críticament, recuperar preguntes de fons i compartir experiències que ja apunten camins possibles. Amb la mirada posada en el Congrés de l'Economia Solidària (CESC), aquest Fòrum deixa un pòsit de debat viu i ganes de seguir construint alternatives transformadores, arrelades als territoris i amb vocació de justícia social.

Cap al primer Congrés de l'Economia Solidària de Catalunya

El passat 15 de març, durant l'Assemblea General Ordinària de XES, es va aprovar la celebració i el reglament del primer Congrés de l'Economia Solidària de Catalunya (CESC). Es desenvoluparà al llarg d'un any i finalitzarà en una sessió plenària a l'abril de 2026.

El CESC és un espai d'anàlisi, deliberació, formulació de propostes i adopció d'acords sobre l'economia solidària a Catalunya. Des de l'abril de 2025 fins a la sessió plenària del 18 d'abril de 2026, es durà a terme tot el treball precongressual. El protagonisme en el congrés i en tot el període precongressual el tindrà la base social de l'economia solidària.

El CESC farà balanç dels darrers anys de l'economia solidària i orientarà el seu futur amb propostes concretes. Els acords que s'hi prenguin seran considerats per la XES com a mandats vinculants que guiaran la seva acció.

El punt de partida ha estat aquest 4 d'abril passat, en el marc del Fòrum FESC'25, on es va anunciar públicament el CESC i es van posar sobre la taula alguns dels grans reptes estratègics de l'economia solidària.

Els debats del Fòrum FESC'25, que van tractar sobre la sostenibilitat de l'ESS, l'articulació política per enfortir el moviment, com apropar-se a les classes populars i els diferents models de creixement de les organitzacions de l'ESS, van servir, doncs, per compartir experiències, opinions i visions de futur que s'han tingut en compte en l'elaboració de la ponència marc del CESC i seus eixos de treball.

LA FARMÀCIA MASJUAN DE SABADELL, 1912-1944

UNA EXPERIÈNCIA DELS INICIS DE LES FARMÀCIES COOPERATIVES A CATALUNYA

Casal Mutualista Cooperativa Sanitària de Sabadell a primer terme,
a l'esquerra la Farmàcia l'any 1936. Autor: Joan Gusi.

Eduard Masjuan Bracons

Centre d'Estudis d'Història Econòmica
Jordi Nadal, Universitat de Barcelona

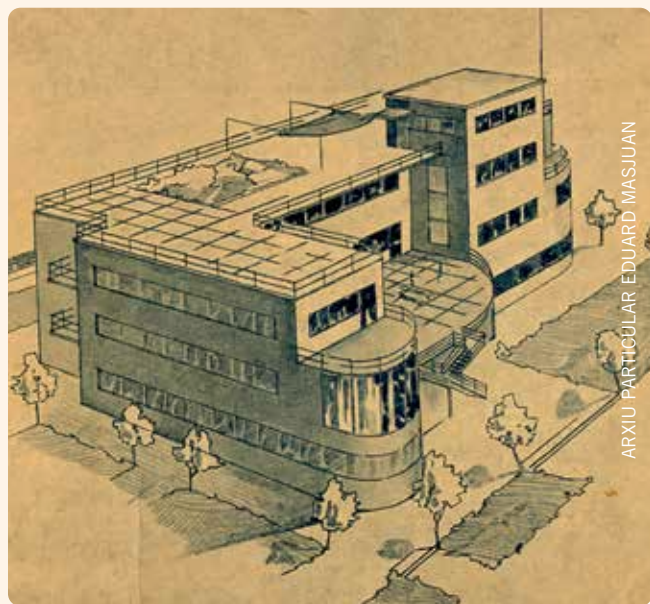
In memoriam:

Mercè Masjuan Bracons
i Andreu Ustrell Cortiella,
els meus pares

Introducció

En aquest text s'aborda el que podem anomenar l'ascens i caiguda d'un farmacèutic apassionat per la seva professió, com fou el cas d'Enric Masjuan Castany. La seva activitat compaginà la farmàcia rural i urbana al llarg de tota la seva trajectòria professional, i en diverses conjuntures de la Catalunya dels anys que van del 1914 al 1944.

Així mateix, el recorregut professional d'Enric Masjuan ens ofereix la valuosa experiència dels inicis de les farmàcies cooperatives a Catalunya, com fou en el seu cas a Sabadell. Una experiència que, durant el període de la Segona República i de la mà de l'importantíssim moviment mutualista i cooperatiu català d'aquells anys, abordà decididament el dret a l'assistència sanitària de les classes obreres més desafavorides. L'oposició del Col·legi de Farmacèutics i finalment l'arribada del règim franquista posaren fi a una experiència sovint poc coneguda a casa nostra com fou la de les farmàcies cooperatives.

Esbós de projecte del Casal de la Mutualitat Sabadell.
Federació de Germandats de Sabadell.

ELS ORÍGENS D'UN FARMACÈUTIC DE FAMÍLIA BENESTANT

Enric Masjuan Castany va néixer a Sabadell l'any 1890, fill de Quirze Masjuan, un ebenista amb negocis a Puerto Rico i Sabadell, i de Carme Castany, pertanyent a una família llorenca amb arrels en la psiquiatria i la botànica. Orfe de pare amb sis anys i de mare amb onze, va poder cursar estudis superiors gràcies a un vitalici familiar.

Es va llicenciar en Farmàcia per la Universitat de Barcelona el 1912 i va destacar en matèries com Química Orgànica, Mineralogia, Zoologia i Botànica. Aquesta sòlida formació científica va marcar el seu posterior exercici professional.

ACTIVITAT PROFESSIONAL D'ENRIC MASJUAN (1914–1932)

L'any 1913, Enric Masjuan adquirí la seva primera farmàcia a Santa Perpètua de Mogoda, que era en aquells moments una localitat eminentment agrària i comptava amb uns dos mil habitants. Hi va exercir fins al 1916, i aquests primers anys constitueixen els seus inicis com a farmacèutic rural.

Paral·lelament, comprà una casa al número 209 de la Rambla de Sabadell, on obrí una farmàcia moderna amb laboratori i habitatge familiar, inaugurada el maig de 1915. El seu emplaçament, a prop del baixador del ferrocarril, era privilegiat. Sabadell, amb trenta-cinc mil habitants, era aleshores la segona ciutat de Catalunya i un important centre de la indústria llanera.

Entre 1915 i 1932, Masjuan patenta quatre especialitats farmacèutiques creades al seu laboratori: el Tòpic Mey i l'Ungüent Mey (contra els penellons), el Perrot Masjuan (per a afeccions respiratòries canines) i la Lactogen (suplement nutricional per a dides). Aquest darrer es registrà amb una il·lustració de clara inspiració holandesa.

Més enllà de la seva tasca farmacèutica, cultivava la pintura a l'aquarel·la i a l'oli. El seu prestigi el portà a ser nomenat tinent d'alcalde de Sanitat l'any 1926, càrrec que deixà l'any següent per discrepàncies amb l'Ajuntament. També ocupà càrrecs al Col·legi de Farmacèutics de Sabadell: tesorero, vicepresident i president.

A partir de setembre de 1927, fou nomenat farmacèutic municipal de Santa Maria de Barberà, funció que mantingué fins al 1936.

FARMACÈUTIC A SANTA MARIA DE BARBERÀ (1932–1936)

L'any 1932, Enric Masjuan obrí la primera farmàcia de Barberà del Vallès, concretament al barri de la Creu de Barberà, una zona en ràpid creixement i habitada majoritàriament per classe treballadora, molta procedent de Múrcia. Aquest barri, tot i pertànyer administrativament a Barberà, estava més connectat amb Sabadell. La farmàcia s'ubicà en un local espaiós al carrer Creu 58, en ple eix comercial emergent entre Sabadell i Barcelona.

El creixement demogràfic de Barberà des de 1920 havia comportat una manca important de serveis, la qual cosa fomentà la creació d'associacions mutualistes com La Unió. En aquest context, Masjuan, que ja era farmacèutic municipal i inspector farmacèutic del partit, decidí traslladar-se a Barberà per expandir-hi la seva activitat.

L'establiment fou degudament inspeccionat i autoritzat el juny de 1932. Comptava amb tots els requeriments legals i una bona organització: botiga, laboratori, rebost i magatzem. Durant aquesta etapa, Masjuan registrà dos nous productes: la crema Bario Mey i l'Hiposulfit Sòdic Mey, en ampolles i comprimits.

A partir de 1933, la seva vinculació amb la Federació de Germandats de Sabadell el consolidà com a farmacèutic de referència d'aquesta entitat, que agrupava desenes de mútues amb més de dotze mil afiliats. Això derivà en la reobertura, el 1934, d'una farmàcia cooperativa al Casal Mutualista, gestionada conjuntament amb Ramon Grau Molins, acabat de llicenciar.

Aquesta farmàcia, tot i patir inicialment l'oposició del Col·legi de Farmacèutics, prestava un servei ampli, de les 6 del matí a les 10 de la nit, en benefici de la classe obrera. Fins a la seva legalització definitiva el 1936, les receptes es gestionaven des del Casal i eren elaborades al laboratori de Masjuan i transportades diàriament en bicicleta.

El Col·legi de Farmacèutics de Sabadell denuncià aquestes pràctiques, al·legant competència deslleial i incompliment normatiu. Tot i això, les activitats de Masjuan continuaren, i la seva farmàcia es promocionà fins i tot en la Festa Major de Sabadell de 1935.

Finalment, la farmàcia cooperativa fou legalitzada el maig de 1936 i considerada modèlica dins del cooperativisme sanitari català. Com afirmava el seu *Butlletí*, no pretenia fer competència mercantil, sinó omplir un buit en l'atenció sanitària a les classes més humils. La figura de Masjuan hi era clau, al costat de joves professionals com Miquel Crusafont, que també donaven suport a aquesta iniciativa.

LA FARMÀCIA COOPERATIVA: CONFLICTES, RESISTÈNCIA I CONSOLIDACIÓ (1934–1936)

La segona farmàcia cooperativa de Sabadell —gestionada per Enric Masjuan i Ramon Grau Molins dins el Casal Mutualista— patí oposició des del seu inici. Ja existia un precedent: el primer intent, l'any 1922, fou clausurat durant la Dictadura de Primo de Rivera pel batlle i el Col·legi Oficial de Farmacèutics de Barcelona.

El segon projecte topà amb traves similars: entre octubre de 1934 i febrer de 1936, les autoritats de la República i el Col·legi de Farmacèutics de Sabadell intentaren frenar-ne l'activitat. Durant aquest període, mentre no s'obtenia la legalització oficial, es posà

ARXIU PARTICULAR EDUARD MASJUAN

D'esquerra a dreta: Agustina (auxiliar de neteja); Antonia Marcet (caixera de la farmàcia); Josep Lassalle (aprenent d'auxiliar de farmàcia); Anna Maria Masjuan (auxiliar de farmàcia); Maria (auxiliar de neteja). A baix: Antonia Badia (esposa del conserge del Casal Mutualista) amb la seva filla Delfina.

ARXIU PARTICULAR EDUARD MASJUAN

Enric Masjuan Castany, 1939, avi de l'autor.

en marxa un sistema alternatiu: una oficina provisional al Casal recollia receptes, que eren elaborades al laboratori de la farmàcia de la Creu de Barberà i transportades diàriament en bicicleta fins a Sabadell.

Aquesta col·laboració activa d'Enric Masjuan fou denunciada pel Col·legi de Farmacèutics. L'acusaven d'incomplir les tarifes oficials i de facilitar la competència deslleial. Es criticava l'existència d'un rètol amb el nom de "Farmàcia" dins del Casal sense autorització formal i la venda de medicaments a preus més baixos.

Malgrat la pressió institucional i gremial, la farmàcia cooperativa continuà funcionant. La seva regularització definitiva arribà el maig de 1936, i fou reconeguda com una iniciativa exemplar. El Butlletí del Casal defensava que no feien competència mercantil, sinó que cobrien una necessitat sanitària real, especialment entre la població obrera.

La farmàcia, regentada oficialment per Enric Masjuan i assistida per personal auxiliar, garantí atenció presencial i eficient als socis. El projecte començava a guanyar comprensió entre els joves farmacèutics de la ciutat, com Miquel Crusafont Pairó, que relatà com el seu pare —també farmacèutic— acabà constatant que l'impacte econòmic de la cooperativa era menor del temut.

Aquest testimoni evidenciava que el rebuig a la farmàcia cooperativa era més una qüestió de defensa de privilegis corporatius que no pas de preocupació per la salut pública.

D'EMPRESARI A COOPERATIVISTA FARMACÈUTIC (1936-1939)

El 25 de març de 1936, Enric Masjuan firmà el contracte com a farmacèutic titular de la farmàcia de la Cooperativa Sanitària Casal Mutualista, amb una retribució de 800 pessetes anuals. El maig, la Conselleria de Sanitat autoritzà la seva obertura i Masjuan s'hi traslladà al juny. Encara no es podia preveure la imminència d'una guerra civil. Masjuan regentà la farmàcia fins al final del conflicte, amb una tasca molt destacada.

La Cooperativa atenia una quarta part de la població de Sabadell (uns 13.500 associats sobre 48.000 habitants), majoritàriament obrera. Quan al març de 1937 faltava moneda fraccionària, emeté fitxes d'una pesseta acceptades a tota la ciutat en quinze dies, fet que demostrava la confiança general en la institució.

El 1937, la farmàcia comptava amb un equip ampli: regent, llicenciat, cinc practicants, un mosso, un mig practcant i una empleada d'administració de farmàcia. La Cooperativa tenia dotze metges, sis infermeres i un practcant, amb serveis mèdics generals, especialitzats i una petita clínica amb quinze llits. La revista *Moments* documentà aquesta estructura.

Des del segon trimestre de 1935, el Casal Mutualista publicà un *Butlletí* trimestral en català, que informava els socis sobre serveis, debats cooperatius i activitats mutualistes. Se'n publicaren deu números, fins al setembre de 1937.

Mitjançant aquest butlletí, sabem que el Casal Mutualista oferí serveis gratuïts als refugiats durant la guerra. La farmàcia estigué oberta les 24 hores i, malgrat l'escassetat creixent de productes essencials com alcohol, èter o iode, continuà oferint servei.

La Generalitat decretà la vacunació obligatòria contra la tuberculosi el juliol de 1938, però no es pogué dur a terme per manca de recursos. Es van registrar uns 60.000 serveis farmacèutics als tres primers trimestres de 1937. L'Ajuntament, davant la demanda creixent, demanà una farmàcia municipal, que fou denegada.

CASAL MUTUALISTA

COOPERATIVA SANITARIA

Plaça Duc de la Victòria, 2

SABADELL Institució essencialment obrera, cooperatista i mutual, els socis de la qual amb una despesa de **quatre cèntims** cada dia, tenen gratuïtament l'assistència i serveis en **Medicina general. Cirurgia general. Urologia. Gola, nas i orelles. Malalties dels ulls. Dentista. Raigs X. Infància.**

Llevadores. Practicant. Cures, Injeccions. Certificats, etc., i dret als serveis de Farmàcia. Secció de Socorsos Mutus. Compta amb un cos facultatiu integrat per 12 doctors. Llavadors. Practicants. Infermeres i Auxiliars.

Seccions:

- Serveis mèdics.
- Col·lectivitats.
- Socorsos mutus en mort, enfermetat i invalidesa.
- Serveis Farmàcia
- Assessoria.

FARMACIA MASJUAN

Creu, 58 - Telèfon 1796 - BARBARÀ

MEDICAMENTS PURÍSSIMS. ESPECÍFICS DE TOTA CLASSE

VACUNES. INJECTABLES. ANÀLISIS, etc. etc.

Dipòsit, per la comarca, dels productes: Torio MEY. Bario MEY. Hiposulfito MEY. Perrol MASJUAN. Tópico y ungüento MEY

Publicitat del programa de la Festa Major de Sabadell de 1935. Ajuntament de Sabadell.

DE SABADELL A ISONA, "REGIONES DEVASTADAS (1941-1944)

Acabada la guerra, la Junta Gestora del Casal Mutualista es veié obligada a adaptar-se a la nova legalitat franquista a partir del maig de 1939. Es redactà un nou reglament que anul·lava l'antiguitat del personal i convertia tots els treballadors en temporals eventuals. El metge falangista Alfonso Pareja Casañas, de l'obra sindical *18 de Julio* (CNS), assumí la delegació local i la gestió quedà en mans d'una Junta fidel al règim encapçalada des de 1942 pel requetè local Llorenç Torrent Albert, soci de la Quinta de Salut "La Alianza" de Barcelona. D'aleshores ençà, L'Aliança, en plena expansió, absorbí el Casal Mutualista Cooperativa Sanitària de Sabadell, legítim representant de la Federació de Germanats de Sabadell. Acabava així la rellevant experiència de cooperativisme sanitari de Sabadell amb vint anys d'atenció mèdica a més de 14.000 afiliats.

Atès que la gestió de manera cooperativa no era possible, l'entitat mutualista intentà conservar la farmàcia. Això es pot afirmar a partir d'un comunicat de la Junta Gestora del Casal Mutualista que comunicava a Enric Masjuan, el dia 28 d'agost de 1939, que demanaria un "Caballero Mutilado" per a la regència, com a mesura d'adaptació, per raons d'excés de treball i precarietat de salut d'En-

ric Masjuan. La proposta guarda similitud a la que per aquelles mateixes dates va fer la cooperativa d'Igualada amb l'objectiu de salvar la farmàcia, en què també se sol·licità al Governador un farmacèutic mutilat o excombatent.

Durant aquests primers mesos de la postguerra, la farmàcia va voler continuar el servei de manera cooperativa, la qual cosa li va valdre de nou un expedient per part del Col·legi Oficial de Farmacèutics de la Província de Barcelona. El delictes tornava a ser el mateix que els que durant el bienni negre republicà s'imputaren al titular Enric Masjuan: vendre medicaments a preus inferiors. El maig de 1941, davant la pressió, Masjuan presentà la dimissió, però hagué de continuar fins que el substituï el farmacèutic requetè Ricardo Roji Arregui, un mutilat de guerra procedent de Bilbao. Definitivament la idea cooperativista d'oficina de farmàcia sense ànim de lucre i al servei dels més necessitats quedava postergada.

Així, tot i l'adhesió incondicional al règim franquista, la farmàcia mutualista hereva de la Cooperativa Sanitària fou definitivament clausurada a perpetuïtat des de 1945 a instàncies del Col·legi Oficial de Farmacèutics de Barcelona.

Amb 50 anys i gairebé vint-i-cinc de professió farmacèutica, Masjuan marxà a Isona (Pallars Jussà), inclosa a les "Regiones Devastadas", i hi obrí una petita farmàcia el desembre de 1941. La població, de nou-cents habitants, havia quedat pràcticament destruïda l'any 1939. Amb manca de subministraments i escassos recursos, Masjuan atenia pocs pacients i cobrava sovint en espècies. Passaren gana.

Tot i la malaltia, aconseguí guanyar l'oposició a inspector farmacèutic del partit d'Isona el maig de 1944, càrrec que ja havia ocupat abans del 1939. No obstant això, morí un mes després, el 16 de juny de 1944, a causa d'una tisi galopant. Tenia 54 anys. La seva família retornà a Sabadell en situació de gran pobresa.

Josep Lassalle, poc abans de morir, li dedicà unes paraules d'homenatge que serveixen de colofó a la vida d'un home íntegre i compromès amb la seva professió i amb el servei als altres.

BIBLIOGRAFIA

- Anuari Sabadellenc Any 1930*. Sabadell: Joan Sallent Impressor, 1930, p. 205.
- BENAU BERENGUER, Josep Maria, et al. *La República i la Guerra Civil a Sabadell, 1931-1939*. Sabadell: Ajuntament de Sabadell, 1986, p. 14-28.
- BONAMUSA GASPÀ, Francesc, et al. *Del Molí a l'ordinador. Passat i present de Barberà del Vallès*. Barberà del Vallès: Ajuntament de Barberà del Vallès, 2001, p. 114-128.
- CASTELL CALSINA, Isidre. *Història de la Quinta de Salut L'Aliança de Sabadell* (Conferència, 1994). Sabadell: Mecnografiat inèdit. Sabadell, 1994, p. 17.
- DEU BAYGUAL, Esteve. *La Guerra Civil a Sabadell 1936-1939. Repressió, conflicte intern i obra social a la rereguarda*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2018, p. 152-168.
- JORDI GONZÁLEZ, Ramon. *Colectanea de "speciers", mancebos boticarios, boticarios, farmacéuticos practicantes de farmacia y farmacéuticos en Cataluña (1207-1997)*. Palau Solità i Plegamans: Fundació Uriach 1838, 2003, p. 142-143, 338, 586.
- MASJUAN BRACONS, Eduard. *Medis obrers i innovació cultural a Sabadell (1900-1939)*. Bellaterra: Universitat Autònoma de Barcelona., Servei de Publicacions, 2006, p. 17-20.

DE LA COOPERACIÓ A LA FRATERNITAT...

Daniel Jover Torregrosa
Educador

Del petit poble d'Ornaissions, a l'Aude-Minervois, prop de Carcassona i Narbona, els meus besavis van portar l'admiració per la divisa republicana "Liberté, égalité, fraternité", que estava gravada en el frontispici de l'Ajuntament i de l'escola on van estudiar la meua àvia i la seua germana a principis del 1900.

Perquè a la fi del segle XIX i inicis del XX, el concepte de *solidaritat* guanya terreny als debats i substitueix la fraternitat en el pensament polític i filosòfic.

De fet, un congrés socialista a França, celebrat el 1879, proposa substituir-ho. Charles Guide¹, economista republicà, al·lega que "la fraternitat és una paraula sonora, però la solidaritat és un fet, recolzat en la ciència i el positivisme (...)". "Quan es pronuncia la paraula *llibertat* se sap què vol dir, el mateix que *igualtat* té un significat clar, però el de *fraternitat* és vague i indefinit (...)", i així fins avui.

El gran problema és com fer que la fraternitat no siga un desig idealista, sinó una proposta real entre la humanitat i siga factible traduir-la en institucions i lleis, per aplicar amb impacte en la vida quotidiana de la ciutadania. Experimentem dificultats per pensar globalment l'essència i significat de la fraternitat.

Per ventura, ¿estem solament davant un problema d'ordre moral, un ideal pur que es resisteix a prendre cos i concretar-se en forma de normes i garanties?

Després de la Revolució Francesa (1789) i els conflictes de 1848 que van encendre gairebé tot Europa, es desperta l'interès polític i filosòfic per la fraternitat.

Va escriure Cabet, el socialista utòpic que va inspirar la nova Icària al Poblenou de Barcelona, al mateix Roca i Gal·lès, precursor del cooperativisme i que dona nom a la Fundació: "Si ens demanen com és la nostra ciència, nosaltres responem: la fraternitat. Quin és el nostre principi? La fraternitat! Com és la nostra doctrina? La nostra teoria? El nostre sistema? Sempre responem: LA FRATERNITAT" (*Le populaire*, 14/03/1841).

D'altra banda, a Barcelona, Narcís Monturiol va promocionar el setmanari anomenat *La Fraternitat*. León Bourgeois, en el seu llibre *La solidarité* (1895), escriu que la fraternitat no és més que "un suplement d'ànima de la república".

El pensament hegemònic a França especialment posa en relleu la importància de l'esperit científic i el positivisme. Mentre que la solidaritat és un fet basat en lleis i normes que la garanteixen, la fraternitat és un sentiment i un deure.

"Solidaritat" té la seua etimologia en el llatí *solidus*. La solidaritat no és una emoció ni una virtut, sinó el factor clau per a la cohesió interna o una dependència recíproca. El seu objectiu és la interdependència entre tots els membres d'un cos que té assemblades i cohesionades les parts.

Cap a 1848, a Europa, es viu un període de revolucions que estimula moviments de democràcia sentimental. Però el caràcter científic del concepte de solidaritat relega la fraternitat a l'esfera de les creences i emocions. Solament després de la Revolució del 1848 es va incloure la paraula *fraternitat* en la divisa.

La idea de solidaritat connecta amb la biologia i l'esperit científic i el positivisme. És el temps de la ideologia *solidarista*, que promou lleis i drets. Té més aparença de ciència, mentre que la fraternitat sembla idealista, metafísica, incerta i il·lusòria.

Des d'aquesta perspectiva, una societat pot compensar les desigualtats i pal·liar les injustícies sense posar en qüestió el marc polític, econòmic, liberal capitalista i productivista dominant que produeix les desigualtats.

La solidaritat no està en la mateixa lògica que la fraternitat. Pot actuar per redistribuir, però no alterar les causes estructurals de les desigualtats.

Els crítics de la fraternitat l'associen a la religió cristiana, amb les seues fonts filosòfiques gregues i judeocristiana, i la intenten relegar a l'àmbit privat. Però cal afirmar que el projecte de fraternitat és incompatible amb l'exclusió social i la legitimació de desigualtats.

La fraternitat torna a l'actualitat quan el vincle social sembla minuat per les seues pròpies insuficiències, negligències i contradiccions, i augmenta el risc de naufragi col·lectiu. De la divisa revolucionària, la fraternitat, que comportava la incorporació plena de qui vivia de les seves mans en una societat civil republicana d'éssers lliures i iguals, és el gran valor oblidat².

És una altra perspectiva de les relacions socials, ja que el vincle social es fonamenta en els llaços humans, basats en les emocions i els afectes: benevolència i atenció als altres. Una exigència ètica, un imperatiu moral.

El vincle social és originari, ens precedeix i ens constitueix en una comuna humanitat com a gènere-família humana. Solament la reconstrucció de les relacions socials basades en els vincles humans servirà per avançar en substantivitat democràtica. Necessitem mutació i refundació antropològica i ètica de l'ésser humà, i per a aquesta empresa cal educació crítica i transformadora de les consciències i els valors culturals dominants.

Notes:

1- Guide, Charles. *Charles Gide - Écrits 1869-1886* (*Charles Gide - Writings 1869-1886*), Editions Harmattan / Comité para la edición de las obras de Charles Gide, París (1999).

Principes d'économie politique (1883). ISBN 978-1-4123-5251-2. *Économie sociale. Les institutions du progrès social au début du XXe siècle*. París, Larose, 1905.

2- Domènech, Antoni. *El eclipse de la fraternidad*. Ed. Akal.

Una història de la Federació de Societats Laborals de Catalunya

Ricard Pedreira
Economista

“El text recorre la història recent de Catalunya (...) buscant les arrels que expliquen el procés iniciat durant la transició democràtica. En aquest període els treballadors de les empreses en crisi van assumir la gestió (autogestió) i, amb recursos econòmics escassos però amb esforç, organització i il·lusió, van donar lloc a una nova forma jurídica: la societat anònima laboral (SAL)”.

Les SAL són propietat dels seus treballadors com a accionistes i són gestionades per ells mateixos. Generalment, organismes públics han donat crèdits als treballadors per fer les seves aportacions, (ja que ells no tenen capital) i que van retornant de manera periòdica.

L'autor del llibre, Armand Vilaplana, va ser un dels fundadors de la primera SAL i és màster en Història Contemporània per la Universitat de Barcelona.

A la primera part del llibre (antecedents) hi ha una explicació molt clara de la situació de l'economia i la política, començant pel paper del franquisme en l'economia, com a conseqüència de la Guerra Civil (1936-1939). Seguit del paper del falangistes i el nacionalcatolicisme, disputant-se del poder i influint sobre les relacions laborals, amb la creació del *Fuero del Trabajo* i el Fons Nacional de Protecció al Treball i el sorgiment de Comissions Obreres i l'Organització Sindical Espanyola.

Amb la mort de Franco (20 de novembre de 1975) per un infart als 82 anys, canvia la situació. El 1977 se signen els Pactes de la Moncloa, que

donen pas a la Constitució, el 1978. La situació econòmica, amb una inflació de preus intensa (24,44%), mostra la inseguretat del moment (el 1968, era de 2,16%). Anys abans, al 1973, es produí la primera gran crisi, per la pujada del preu de petroli.

Uns anys abans (1974), es començava a donar el primer pas cap al control obrer de l'empresa Roselson, una fàbrica de components elèctrics i de TV, una experiència explicada al llibre, com també a Casa Elsa, fabricant de vidre; Motos Ossa; Salba, del ram de l'aigua tèxtil; Numax, de material elèctric, i altres, en total 19 SAL constituïdes a Catalunya de 1979 a 1981 amb un total de 2.631 llocs de treball.

El 1981, precisament, es crea la USALC (Unió de Societats Laborals de Catalunya). Eren els finals de l'UCD, i el 1983 (temps del PSOE) es reconverteix en la FESALC (Federació de Societats Laborals de Catalunya), que és la part més extensa del llibre, amb la seva evolució i creixement.

El primer congrés de la FESALC (14-15 de juny de 1985) tenia tres ponèn-

cies: la d'Estatuts, la d'Economia i la d'Organització. En la d'Estatuts es van proposar canvis en la participació de les empreses i en l'adaptació al creixement dels afiliats. En la d'Economia, es van proposar canvis en la regulació jurídica de les SAL, per "evitar la conversió en SAL d'empreses en crisi no viables", per crear grups d'empreses en diversos temes com comerç exterior, centrals de compres, assegurances i altres. I en la ponència d'Organització (amb l'afegit d'Extensió i Formació), es va acordar potenciar la revista *Novagestió*, un estudi d'adaptació al mercat únic de la CEE, reforçar la formació tècnica dels treballadors i altres acords.

Seguint el mateix esquema de les tres ponències del primer congrés, en el segon (5-6 de maig de 1989), les conclusions de la d'Estatuts és breu, tan sols es produeix una ampliació de la comissió executiva. En la del marc econòmic i financer, es proposa reforçar un instrument financer propi, ara

Fesalgestió SA, la col·laboració més estreta amb organismes europeus de l'economia social, recomanar un esforç en recerca i investigació i altres. En la ponència de Serveis i Organització, es proposa reestructurar l'àrea d'informació i documentació, crear una borsa de treball, es proposa una llei de foment de l'economia social i altres qüestions.

En el tercer congrés (18 de juny de 1993), hi hagué una única ponència, anomenada "Política, Econòmica i d'Organització", amb tres resolucions: una relativa a la formació ocupacional, contínua i a distància del aturats; una altra sobre la fiscalitat i l'ampliació de beneficis fiscals de les SAL, de les bonificacions i exempcions, i una relativa al medi ambient, amb tractament d'aigües, ajuts per descontaminació i la introducció de tecnologies netes, entre altres.

La ponència d'estatuts del quart congrés (4 de juliol de 1997) té com a

novetat el canvi de nom, se suprimeix el mot "Anònimes", però la sigla continua igual (Societats Laborals de Catalunya-FESALC). La ponència "Política i Economia" es dedica al finançament, la responsabilitat social i el medi ambient. A més, se cita la nova llei 4/1997, sobre societats laborals, amb la creació de petites empreses a través de les societats limitades laborals (SLL), capitalitzant l'atur dels treballadors, entre altres temes.

Amb el 20è aniversari de la FESALC i la publicació del *Llibre blanc de l'economia social a Catalunya*, coincideix el cinquè congrés (15 de juny de 2001). El sisè (17 de juny de 2005) genera un informe de gestió i dues ponències (Estratègica i d'Estatuts). Una dada assenyalada és el canvi de presidència d'Armand Vilaplana (després de 22 anys) per Pere Puig, fundador d'una SAL històrica, Unió de Cisternes, de productes químics.

VILAPLANA, Armand

La recuperació de l'autogestió obrera a Catalunya

Valls: Cossetània, 2025.

ISBN 9788413564579

220 pàgines

15,5 x 23,3 cm

Aquest llibre el trobareu al
Centre de Documentació
Cooperativa

Fundació
ROCA GALÈS
CATALUNYA

Revista Cooperació catalana,

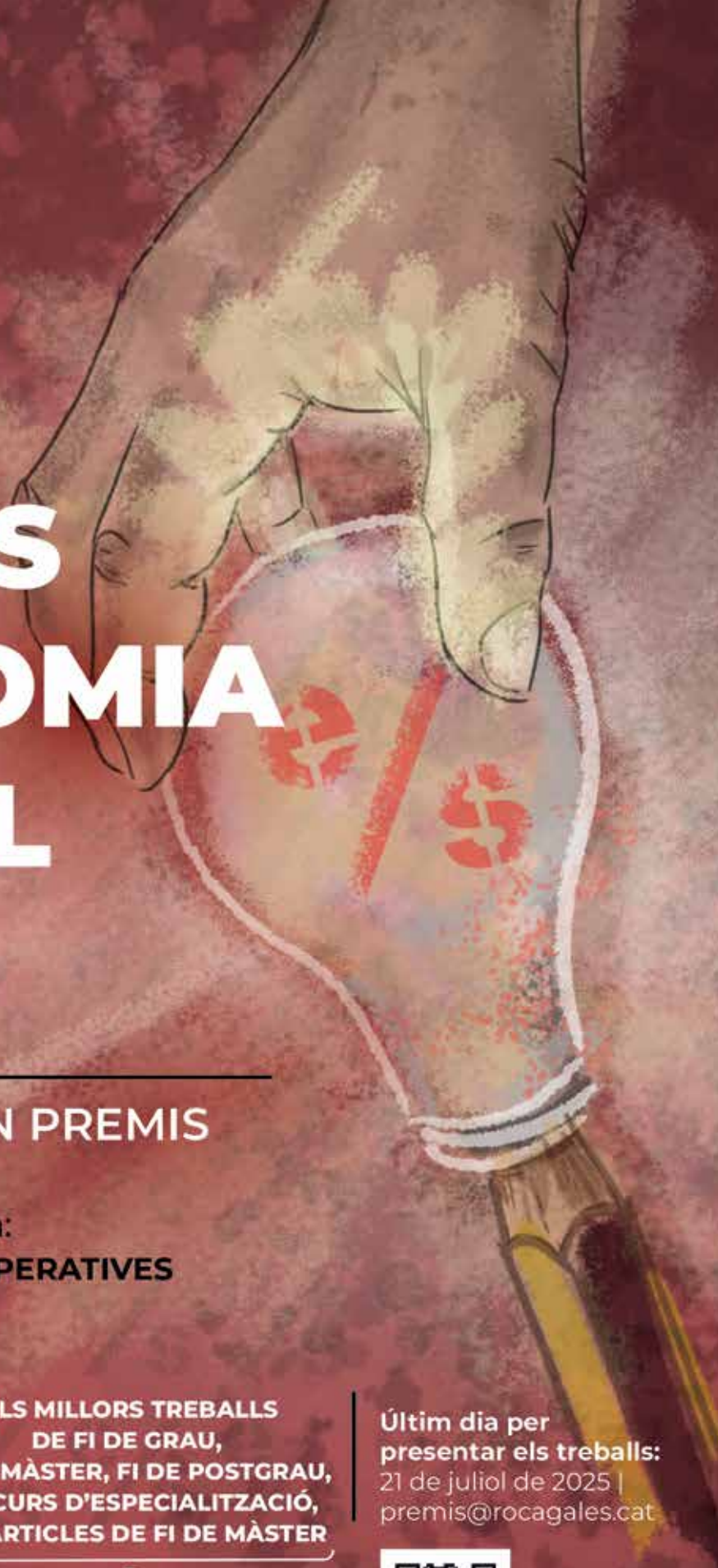
especialitzada en cooperativisme
i economia social i solidària,
des de 1980.

Participa en
la cultura
cooperativa!

T'ho expliquem a
nexe.coop

PREMIS ECONOMIA SOCIAL 2025

MÉS DE 9.000 € EN PREMIS

Fent el teu treball sobre
una temàtica vinculada a:
ECONOMIA SOCIAL I COOPERATIVES

Premis de fins a 1.400 €
(més 300 € en
productes i serveis del
mercat social)

**ELS MILLORS TREBALLS
DE FI DE GRAU,
FI DE MÀSTER, FI DE POSTGRAU,
DE CURS D'ESPECIALITZACIÓ,
O D'ARTICLES DE FI DE MÀSTER**

NOVES CATEGORIES!

Bases: economiasocial.coop/premis

**Últim dia per
presentar els treballs:**
21 de juliol de 2025 |
premis@rocagales.cat

